

УДК [32:008]:316774] (477)

Ганна БОНДАРЕНКО  
старший викладач кафедри історії,  
археології, інформаційної та архівної справи  
*Центральноукраїнський національний технічний університет*

## **СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР В АСПЕКТІ ОПОЗИЦІЇ «СВОЄ» – «ЧУЖЕ»**

Універсальна опозиція «своє» – «чуже» за нинішніх соціокультурних умов реалізується не лише у своєму класичному вираженні, а й у цілому спектрі варіантів, що обумовлює прояви відповідних реакцій у суспільстві: світоглядних, психоемоційних, поведінкових і, зрештою, мовленнєвих. Виникаючи під дією прагматичних, комунікативних, естетичних та інших факторів буття, такі мовленнєві вираження і презентують в інформаційному просторі дихотомію категорій «своє» - «чуже». Варіанти вербалізації вражень, оцінок та висновків від зустрічі з новим, невідомим – «чужим» - події, явища тощо, які актуалізуються з минулого, відбуваються тепер чи тільки мають здійснитися у перспективі, внаслідок гіперактивності сучасного інформаційного простору з його широким розгалуженням різнорідних джерел інформації випереджають закономірний процес критичного осмислення (відповідно, й ословлення) окремою людиною її власного відчуття й розуміння актуалізованої нової реальності.

У фразеологічній картині світу на такий випадок знаходимо пересторогу: не «жити чужим розумом». Тобто, у своїх діях та вчинках дотримуватися власних, а не чийхось поглядів та переконань. Якщо взяти до уваги, що фразеологізми належать до найдавніших найбільш образних мовних одиниць, призначення яких – правильна (сформульована на багатовіковому досвіді), природовідповідна (відповідає природі людини і природі речей, макросвітові) інтерпретація феноменів світобуття, то питання, чи варто жити чужим розумом, відразу набуває ознак риторичності. У контексті класичного визначення мови як дому буття Духу фразеологізми були і залишаються своєрідними маркерами еталонних одиниць буття. Що ж до можливостей прояву їхньої активності, як і наведеного вище мудрого застереження, то вони в нинішню добу розмитості ціннісних орієнтирів витісняються й притлумлюються в обширах сучасного комунікативного поля. У сучасному українському інформаційному просторі лексичне домінування рідної мовленнєвої традиційності витіснилося чужорідними елементами, які визначили й зафіксували прояви цілого ряду явищ ерзац-культури.

Результуюча активність нав'язаних, як правило, у формі привабливих пропозицій, псевдокультурних продуктів, отже, примітивізація, аж до патологічного спрощення, ціннісного світу, проявилася, парадоксально, але ж у вигляді позитивної реакції людської свідомості на цей чужий, з усією його ворожістю стосовно концептуальної системи людської особистості, матеріал.

Це явище можна віднести до числа знакових, які окреслюють формування нової світоглядної парадигми у постмодерному світі соціокультурних катастроф.

В історичному контексті взаємодія «свого» з «чужим» на рівні різних культур, у різних сферах буття традиційно визначалася фактором протистояння «свого» «чужому», що засвідчувало силу самодостатності «свого», його цілісності, здатність зберегти власну самобутність. Така фундаментальна основа взаємодії двох світів забезпечувала недоторканість свого світу за умов, скажемо так, розумного присвоєння елементів «чужого» і водночас відчуження, відсторонення від «чужого». За спостереженнями науковців, аспекти відчуження прочитуються вже у текстах найдавніших цивілізацій Середземномор'я, зокрема йдеться про 4 домінуючих аспекти відчуження, а саме: 1) етно-лінгвістичний; 2) етико-віросповідальний; 3) побутово-технологічний та 4) просторово-географічний. «Зазначені аспекти відчуження в активній свідомості, як правило, існували в тісному переплетінні один з одним, кожен із них втягував у своє когнітивне поле інші. Зазначена тетрада зберігає свою впливовість до цього часу, хоча змінювалося й міняється співвідношення між її елементами, їх фактичне й концептуальне наповнення, яке еволюціонувало паралельно з образами Себе» (Р. Шукуров, 25-26).

Універсальна опозиція «своє - чуже» в різних контекстах сучасного українського інформаційного простору функціонує по-різному, відповідно, з різною результативністю. Очевидно, зважаючи на кількість активних акукльтурних, зазвичай, приховано-агресивних явищ у цьому середовищі вибудувався цілий комплекс проблем, які об'єднуються на основі фактору відчуження. Стосунки у суспільстві зазнали колосальних трансформацій у напрямку до його перерозподілу, переформатування не лише за традиційним принципом: «своє» - «чуже», а й за його сучасними варіантами. Скажімо, сприйняття «свого» як «чужого» у випадку, якщо зі «своїм» склалися конкурентні стосунки, і тепер він став ще більше «чужим» ніж будь-який інший «чужий».

Особливої гостроти набув обумовлений суцільною ітернетизацією біосоціологічний виклик, який провокує формування ще одного рівня відчуження у вигляді конфлікту поколінь в інформаційному суспільстві. У науковій літературі фіксується процес формування нового типу особистості з особливою структурою психіки та розумової діяльності, для якого реальне життя, реальна комунікація зі світом втрачають сенс. І що важливо, ця добровільна переакцентація не піддається критичному осмисленню, оскільки розвиток такого виду мислення в дитини не відбувався. Віртуал як чужий світ, світ зі своєю інакшістю, з відкритими (привабливістю) й прихованими можливостями, замість бути не лише освоєним (як привабливий), а й розпізнаним, прочитаним на рівні можливих наслідків перебування в ньому, перебирає на себе домінанту значимості у процесі спілкування. І ця його експансія не лише максимально стискує людині простір «свого» світу, а й спонукає її до повного прийняття чужого, що, зрештою, завершується відчуженням від реальності, отже, послабленням традиційних комунікативних зв'язків.

Домінування віртуального над смисловим у проекції на опозицію «своє» - «чуже» ще раз підтверджує добровільне прийняття, готовність людини до маніпулятивних інформаційних впливів на неї без жодних пересторог, без відчуження від, можливо, сумнівних чи взагалі неприйнятних речей. Відповідно, гіпертрофія віртуального у життєвому просторі віддаляє людину від реальності з неминучим відчуженням її від реальних людей і втратою можливостей живого спілкування як безцінного набутку людства.

#### Джерела та література

1. Шукуров Р. Введение, или Предварительные замечания о Чуждости в истории / Чужое: опыты преодоления. Очерки из истории культуры Средиземноморья. – Москва, 1999. – с. 25-26